

prednost jer je uz *razvoj* ispisana potpuna rječnička natuknica sa svim značenjima, a uz *razvitak* stoji samo istoznačnica *razvoj*. U prilog tomu da su riječi u rječnicima ravnopravne, govori i natuknica *razviće* – naime uz zastarjelicu (srbizam) *razviće* upućuje se na *razvoj* i *razvitak*. Kada *razvitak* ne bi bio valjana riječ, ne bi se upućivalo na njega (kao zamjenu za zastarjele riječi) i ne bi bio u rječnicima kao posebna natuknica.

Kada je o suvremenoj uporabi riječ, nije potrebno osobito jezikoslovno znanje da se u tražilicu Google upišu obje riječi i da se pokaže uporaba i jedne i druge. Tako ćemo pronaći da je Hrvatska vlada 2003. donijela Strategiju *razvitka*, da je Hrvatski sabor 2009. donio Strategiju održivog *razvitka* Republike Hrvatske, ali i da postoji Nacionalna zaklada za *razvoj* civilnoga društva, Ministarstvo regionalnoga *razvoja* i fondova Europske unije. Međutim, postoji i Upravni

odjel za poljoprivredu, ruralni *razvitak* i šumarstvo u Zagrebačkoj županiji, a HBOR je kratica za Hrvatsku banku za obnovu i *razvitak*.

Iz rečenoga slijedi da je riječ *razvitak* normativno valjana i ravnopravna s riječi *razvoj*, a o ravnopravnosti upotrebe obju riječi kaže nam i suvremeni jezik.

Tvorbeno je *razvitak* dobro usustavljen – riječ je o tvorbi imenica od glagola dometkom *-ak*: *razvi(iti) + ak > razvitak*. Na isti se način tvore i *dobitak*, *odbitak*, *početak*, *dočetak*, *dodatak*, *napitak*, *nedostatak*, *ovitak*, *povitak*, *svitak*, *izuzetak*, *užitak* i sl. Potpuni popis imenica koje se od glagola tvore dočerkom *-ak* može se pronaći u Tvorbi riječi Stjepana Babića. Ipak, valja napomenuti da je prema *razvoj* moguće tvoriti pridjev *razvojni*, dok od *razvitak* tu mogućnost nemamo.

Sanda Ham

PASJI I PSEĆI

Kada su u pitanju riječi koje označavaju ono što pripada psima ili se na njih odnosi, postoje nedoumice oko uporabe pridjeva *pseći* i *pasji*. Tako se u javnim glasilima pojavljuju naslovi poput „Konzerva *pseće* hrane skuplja od kilograma nizozemske teletine“ (Večernji list, 2013.) ili „Pljesak otkriva pravi *pseći* karakter još dok je *štene*“ (Jutarnji list, 2014.). No pojavljuju se i ovakvi naslovi: „*I pasja rasa putuje u raj*“ (Slobodna Dalmacija, 2012.) te „*Skupi moskovski restorani umjesto ovčetine posluživali pasje meso*“ (Večernji list, 2013.). Navedeni su primjeri samo malen broj onih koji pokazuju kako se pridjevi *pseći* i *pasji* rabe u istim surječjima, kao da im je značenje isto i kao da im je ista stilska vrijednost.

Međutim, tim riječima značenje nije sasvim podudarno, a samim time razlikuju se i prema svojoj stilskoj obilježnosti. Sagledajmo stoga te riječi s tvorbenoga, značenjskoga i stilskoga gledišta.

Oba su pridjeva tvorena dometkom *-ji*. I. Marković u Hrvatskoj morfonologiji (2013., str. 159.) raščlanjuje taj dometak na pridjevni rječotvorni (derivacijski) morfem */-j-/* i na oblikotvorni (fleksijski) morfem */-i/*. Dometak *-ji* S. Babić u Tvorbi riječi hrvatskoga književnog jezika (2002., str. 438.) smješta u skupinu pridjevnik dometaka *-ji*, *-lji* i *-eći* i opisuje ga kao slabo plodan u suvremenu hrvatskome jeziku. Uglavnom se pridaje korijenu imenicā koje znače životinje, a od imenica ostalih kategorija S. Babić kao učestalije navodi *čovječji*, *božji*, *vražji*, *dječji*, *jesenji* i dr. Bitno je, međutim, istaknuti da

pridjevi *pasji* i *pseći* ne dolaze od istoga polaznoga oblika. Pridjev *pseći* tvori se od imenice *pseto* i morfološki ga se može raščlaniti ovako: /p(a)s/ + /-et-/ + /-j-/ + /-i/ → *psetji* (jotacija) → *pseći*. Nasuprot tomu, pridjev *pasji* tvori se od imenice *pas*: /pas/ + /-j-/ + /-i/ → *pasji*. Iz toga se jasno vidi kako se oba pridjeva uklapaju u isti tvorbeni obrazac. Ne može se ni za jedan reći da nije pravilan. S obzirom na to da su ishodišni oblici u tim dvama pridjevima različiti (*pseto* za *pseći* i *pas* za *pasji*), valja sagledati i razlike u njihovom značenju.

Imenica *pseto* izvedena je od imenice *pas*. Na osnovu *p(a)s-* (nepostojano *a*) dodaje se dometak /-et-/ te nastavak za srednji rod a-vrste, morfem /-o/. Imenica *pseto* u jednome je smislu pejorativni ili samo ekspresivni naziv za *psa*, ali je i vulgarizam ako se odnosi na osobu vrijednu prijezira. Imenica *pas* značenski je ipak mnogo razvedenija od imenice *pseto*. Tako ona može označavati domaću životinju, ali i saviježde (*Mali pas*, *Veliki pas*) ili sasvim drugu vrstu životinja, kao što je u slučaju morskoga psa. Imenica *pas* sastavnica je više fitonima, npr. *pasji luk*, *pasji trn*, *pasji zub*, ali i brojnih frazema: *biti kao pas* i *mačka* ('biti u stalnom nepovjerenju'), *biti poput psa na lancu* ('biti bez slobode'), *naraditi se kao pas* ('veoma se naraditi'), *pas i na zvijezde laje* ('nepovjerljiva osoba napada bez razloga'), *pas koji laje ne grize* ('čovjek koji mnogo priča, prijeti, vrijeđa, ali nije opasan'), *biti vjeran kao pas* ('biti vrlo vjeran'), *psi rata* ('plaćeni vojnici koji profesionalno ratuju diljem svijeta') i dr. Pridjev *pasji* pojavljuje se u ustaljenoj sintagmi *pasja vrućina* ('nepodnošljiva ljetna

vrućina'). Nasuprot tome, imenica *pseto* u današnje se vrijeme pojavljuje samo kao inačica frazema *biti vjeran kao pas*, i to s nešto snažnijim, ekspresivnijim značenjem: *biti vjeran kao pseto* ('biti slijepo, ropski vjeran ili poslušan').¹ Značenje riječi *pasji* neutralno je i neobilježeno, dok pridjev *pseći* ima određeni stilski naboj, što jasno dolazi do izražaja u književnomjetničkom funkcionalnome (nad)stilu.

Primjeri crpljeni iz djela znamenitih hrvatskih književnika vrlo su dragocjeni. Oni mogu pokazati koji se oblik u biranome jeziku smatra poželjnijim te ukazuju na ekspresivnost i stilsku obilježenost pojedinih riječi. Tako se u četrnaest odabranih pripovjedaka Antuna Gustava Matoša leksem *pasji* (u svim gramatičkim oblicima) pojavljuje četiri puta:² „Muč, muč, Andraš, rujig, her Andreas fon Čučnik, mora vun, mora vun, *pasja* capica, huuh.“ (Nekad bilo – sad se spominjalo, str. 90.), „Kasnije čujemo da je neki dr. Hagen, slavni katolički arheolog, na *pasje* ime izgrdio u Pester Lloydu ražnjare Hrvate.“ (Nekad bilo – sad se spominjalo, str. 105.), „Na petom spratu naslonim čelo na ledenu kvaku, skanjivam se i ležim do zore poput *pasje* ljenčine na kamenu.“ (Balkon, str. 202.), „Zapristah za njom sa gladnim, nečistim psetom, koje nas gledaše kao čovjek, jer što je *pasja* fizionomija bolnija, to je ljudskija.“ (Balkon, str. 203.).

U četrnaest odabranih Matoševih pripovijetki pridjev *pseći* nije se pojavio ni jednom (iako se pojavljivala imenica *pseto*).

Nadalje, Janko Polić Kamov u svome romanu *Isušena kaljuža* ima ove potvrde: „Zgrabih sve kuverte, razderah i bacih u

¹ Prema: Menac, A.; Fink-Arsovski, Ž.; Venturin, R., 2003., Hrvatski frazeološki rječnik, Naklada Ljevak, Zagreb, str. 215. – 216.

² Pregledane pripovijetke: Kip domovine leta 188*, Pereci, friški pereci..., Camao, Nekad bilo – sad se spominjalo, Samotna noć, Poštenje, Balkon, Put u ništa, Lijepa Jelena, Cvijet sa raskršća, O tebi i o meni, Sjena, Ljubav i dubljina, Miš (1976).

pasju mu njušku, pa tresnuvši vratima pođoh na zrak.“ (str. 32.), „A u tišinu udaraše *pasji* lavež ko komadine zlobe.“ (str. 35.), „(...) ko da je njihovo buđenje bilo nalik na san straha, napora, uspinjanja stepenicama s paralizom u nogama i *pasjim* režanjem za petama (...)“ (str. 101. – 102.), „Jedamput (sic!) je to *pasji* dvoboj; drugi put Arsen; treći put koja emancipirana Engleskinja (...)“ (str. 141.), „Pričinjaše mu se, da je to baš tako, kao da se njegov mozak ulijeva u *pasju* lubanju.“ (str. 163.), „(...) jesti puceta i čeprkati po blatu - i one *pasjeg* teka: jesti vlastitu bljuvotinu.“ (str. 204.), „Ali meni se činilo, da je to baš onako, kao prileg *pasji* prema ljudskome.“ (str. 211.), „Ja, istina, gledam noja, ali vidim sve nojeve – gledam čovjeka, ali vidim sve ljude; gledam u *pasje* oči, ali vidim sve oči.“ (str. 342.).

U cijelome se romanu dakle pridjev *pasji* potvrđuje osam puta, dok se pridjev *pseći* ne potvrđuje ni jednom. Kratka analiza pokazuje kako se na više od tri stotine stranica biranoga književnog jezika pridjev *pseći* ne pojavljuje uopće, iako se nerijetko pojavljuje imenica *pseto* od koje je taj pridjev izveden. S druge strane pridjev *pasji*, iako nije čest, pojavljuje se u nekolicini primjera. Imenica *pseto* pojavljuje se u emotivno nabijenijim prigodama, nerijetko stilski obilježenim.

Imenica *pas* pojavljuje se u neutralnome surječju te nije ni pejorativna, ni pretjerano ekspresivna, ni imalo stilski obilježena.

U svakodnevnoj (pisanoj) uporabi pridjev *pasji* rabi se ponešto učestalije od pridjeva *pseći*. Hrvatski nacionalni korpus pokazuje samo malo više pojava za oblike pridjeva *pasji* (ukupno 147 pojava) nego za oblike pridjeva *pseći* (ukupno 97 pojava).³

I pridjev *pasji* i pridjev *pseći* gramatički (tvorbena) valjani su oblici hrvatskoga književnog jezika. Najvažnija je razlika u tome što ti pridjevi nisu izvedeni od istih imenica, stoga postoji i razlika u značenju. Pridjev *pseći* izveden je od imenice *pseto*. Ta je imenica pejorativna značenja, ekspresivnija je jer izražava (uglavnom negativan) stav prema nečemu, a stilski je blago obilježena. Samim time i pridjev *pseći* nije jezično neutralan. Tomu u prilog govore i surječja u kojima se taj pridjev pojavljuje u Hrvatskome nacionalnome korpusu. Iznimkom bi se možda mogla smatrati sintagma *pseća hrana*, koja se pretežno pojavljuje u neutralnim surječjima. S druge strane pridjev izveden od imenice *pas* jest *pasji*. Taj je oblik stilski neutralan i preciznije odgovara onome što se odnosi na pasju vrstu.

Veno Volenec

³ Zanimljivo je da se od 97 pojava leksema *pseći* njih 22 pojavljuju u sintagmi *pseći izmet*. Pregled pojava za taj pridjev u Korpusu općenito pokazuje tendenciju da se taj pridjev pojavljuje u negativnoj konotaciji ili u emotivno obojenu diskursu. Uz to, sintagma *pseća hrana* pojavljuje se relativno učestalo (16 pojava), no bez posebno istaknute stilske obilježenosti.